

tem prizoru presvetega Odrašenika, povzročitelja vse ljubezni, že par uric pozneje, kot politični agitator napolnjen z — žgočim sovražtvom!

Brez vere je človek čoln, ki nima gesla, nima krmila in ravno ta dan, ravno trenutek omenjenega blagoslova, pač vsakemu pokaže, da je naša vera najboljša, pokaže vso nebeško ljubezen! Oh da mu le nebi pokazali poznejši časi, poznejše ure, človeškega zaslepljenega sovražva!

Klerikalizmus in vera.

(Konec.)

Neumestno bi bilo tukaj razmotrivati še na dalje koliko od klerikalne moči povzročene krvi je teklo v dolgotrajnih verskih vojskah, katerih je trpela ena celo 30 let (1618 - 1648), in katere so upostošile malone do cela srednjo Evropo. Toraj pustimo to prelihanje krvi, pustimo pa tudi te temne čase, in pečajmo se raji s klerikalizmom novejših dni.

Cesar Jožef II., toraj pred našega svitlega cesarja samega, je bil, kakor pač vsi člani Habsburške vlade — saj si je že prvi, namreč Rudolf, izbral za vladno palico sveti križ — popolnoma katoliškega vernega duha. Mati njegova velika cesarica Marija Terezija, je skrbela svojemu sinu za najboljšo vzgojo, katero so imeli vsaj v njegovih mladih letih skoraj sami duhovniki v rokah.

Ta blagi knez se je peljal nekoč v svoji kočiji po deželi. Naenkrat izstopi iz kočije in pristopi k kmetu, kateri je ravno na polju oral. Knez reče kmetu naj le živino goni, on pa mu bode plužil. In zares je vrezal s plugom nekatere brazde. To je krasen dogodek v zgodovini naše cesarske rodbine.

Toraj slavni pred naše svitle cesarske hiše, najljubeznivši knez svojega časa, knez, kateremu se je v klanjala malone cela Avstrija in cela Nemčija, knez vzgojen v najsvitlejši dobi svetovne literature

deželi, v katerem zvirava voda. Toda ta voda ima čudno moč. Ako na primer pije od nje kaka stara devica, ali pa kak star kruljev možak, glej ga no naenkrat se spreobrmeta, tako, da postaneta zopet mlada. Katerim pa samo pitje ne pomaga, ti še se pa morajo umiti v tej vodi, in ko se obrišejo, so mladi lepi in zdravi. V tej deželi je kratkočas sam doma. Tam se pleše, tam se hodi na lov, tam se igra in kvarta. Kdor tam svoj denar zakvarta, se mu trikrat tolko od države nazaj povrne. Kdor tam dela dolgove, ni se mu treba bati zaradi poplačila. Ako namreč ima obrok ali termin za leto dni, in mu ni mogoče dolga vrniti, mora mu ta, kateremu je on dolžan, dvakrat več dati nazaj zato, ker mu ni plačal dolga. Kdor v tej deželi nič ne dela, dobi za vsako uro pet kron, a kateri dosti laže, dobi za vsako laž en cekin. (Čuj! čuj! lenuhasti „Fihpos“, tukaj cvete za tebe koruza!) To pač mora vsaki v tej deželi paziti, da ne pokaže kake pameti, ali modrosti. Kakor namreč kdo pokaže kako modrost ali pamet, ga grozno trpinčijo. (Ljubi „Fihpos“! v tem si pač brez skrbi, ni ti treba paziti,

(književnosti), ta knez je ljubil kmeta toliko, da se je ponižal k njemu, in mu pomagal pri priprostem delu, pri oranju. A ni pomagal vrezati samo brazd temu kmetu, pomagal je v višjem pomenu orati vsem kmetom, s tem, da je napravil s kmeta, kateri je bil do tedaj hlapec plemenitnikov, prostega, mislečega človeka.

In čudno, ravno ta knez, največji ljubitelj priproste ljudstva in kmeta, ta knez, ki je bil navdušen za vse lepo in dobro, pobožen ud svete katoliške cerkve, knez kateremu se ne more niti pikica slabega v celem življenju predbacivati, ta knez je bil največji sovražnik — klerikalizma. Ko je zasedel svoj prestol, je bilo njegovo prvo delo, da je odrešil kmeta največjih pijavk, da je zaprl malone vse grozno bogate klostre. Kmetje! to je zgodovinska resnica, o kateri priča še dandanes dovolj samostanov, kateri se porabljuje sedaj v druge državne potrebe, ali kareri so se deloma že spremenili v javna poslopja.

Pa na svetu je že tako, da vse kaj je lepo in dobro prehitro oh! prehitro mine! Tudi tega blagega človeka, svitlega ljubitelja ubogih trpinov, je zadela neusmiljena prerana — smrt. Ta veliki knez vesolne zgodovine, je rekel nekemu duhovno par dni pred svojo smrtjo: „Gospod vi radi zlažete pesmi, napravili mi bode na skorem mrtvaško pesem, a vodilne misli tej pesmi, pa naj bodejo: Umril je knez in on počiva tukaj, ki je želel vse najboljše za svoje podložne storiti, kateremu pa se je vse to preprečilo in uničilo!“

Ali ni imel prav? Poglejmo si dandanes zopet razmerje! Ljudstvo strada, a klostri imajo neizmerno bogatstvo, katero znaša milijone in milijone, a Jezus Kristus sam pa, je rekel ko je govoril o sebi „Sin človekov pa nima toliko, kamor bi položil svojo glava!“

Ker pa vem, da me marsikateri ne bodejo razumeti, pridenem še to le. Razločiti nam je strogo besede klerikalizem, duhovnik in vera. Naša vera so nauki Kristusovi, duhovniki so njihovi oznanjevalci,

tebe ne bodejo nigdar trpinčili!) Kdor rad dela v tej deželi in hoče marljiv, biti tega iztirajo. Kdor je najbolj len, ta postane minister, kdor se rad s klobasicami peča, ta postane vitez. Komu manjka v glavi eno kolo, ta je naenkrat hofrat, kdor pa ima zopet eno preveč, ta je deželni poslanec. Kdor misli samo na piti in na jesti, ta postane v tej deželi župnik, kdor pa je naposled tako neumen, da že čisto nič ne ve, tega časti vse, temu se izroči dragoceni dip-lon, postavi se mu tudi spomenik, on se imenuje „častni občan“. To je toraj dežela Šlarafan. Pa naj je pojdejo „Fihposovci“ iskat, ker je za take lenuhe stvarjena, mi „Štajerčevi“ ostanemo na Štajerskem!

Nekaj listov iz zgodovine kmetskega stanu.

(Spisal M. Kmetskakri.)

Dalje.

VII.

Iz prejšnjih poglavij pa še nikakor ne smete skle-

pod klerikalizmom pa razumemo moč, katera se je s časom razvila s tem, da so se začeli mešati duhovni v posvetne reči, v posvetno vlado. Z bogastvom in z vedo, katero so si pridobili s časoma, dobili so tudi nekako moč. To moč hočejo zlorabiti, kazati tudi drugim, hočejo imeti ž njo nekako vlado. Te želje po vladi, ta skrivna duhovna moč, to je klezikalizem. Neumno je toraj reči, da je ta, kateri je proti klerikalizmu, proti duhovnom, proti veri.

Raditega zdaj pač razumemo začetne besede tega članka, katere je izrekel nadvojvoda naše cesarske hiše, pred par mesci namreč: „Preveč sem veren, da bi bil klerikalen!“

Pred duhom mi stoji oltar razsvetljen z mnogimi svečami. Na visoke, barvane okna sili pomladansko juterno solnce v cerkvo. Plamen na svečah pa plapola k višku, znak onega plamena, kateri se dviguje iz naših src tudi tje gor na kvišku, znak plamena, ki plapola iz človeške duše tje gor proti tistemu, ki je stvaril solnce, zemljo, človeka, vse, vse, kar diše in živi! Ljudstvo pa kleči po cerkvi in pričakuje večnega čudeža, kateri se ima goditi v kratkem času na oltarju. In glej! v dolgi halji, v svitlem plajšu in skelihom vroki, stopi belolas starček iz zagreža pred oltar. Roki mu že tepečete, a ko pa začne sveto daritev, se mu pomladi naenkrat ovenelo lice, mladostno mu žari oko, kakor višje bitje stoji starček pred oltarjem, povzdigne roki in z mladeniškim glasom zapoje: „Bogu čast na višavah in mir ljudem na zemlji!“

V duho vidim ozko nizko sobo! Napolnjena je čudnega zraka. V kotu sobe stoji postelja, v njej pa leži bolnik. Strast in bolezn mu zreta iz bledega lica, upadlo oko je uprto obupno v strop. Naenkrat se zasliši zvonček. Duhovnik v beli srajci stopi v zaduhlo sobo. Ne preteče še niti četrte ure in duhovnik odide. A čudno glej! Mir in rajska sreča se svitata iz umirajočih bolnikov očeš! — Skopano vidim pred seboj jamo, podolgasta štirivoglata je, temna in glo-

pati, da bi bilo bolje iti v pekel nego nazaj v stare čase. Kakor v slabem letu ne divja zmiraj vihar, ne tolče vedno ledena toča, ter ne preplavajo potoki in reke vzdržema rodna žitna polja, ravno tako niso v preteklih dobah vedno divjale vojske, niste neprenehoma morili lakota in kuga, ter niso gospodje povsod in v enomer stiskali podložnikov, marveč bilo je tudi tedaj dovolj rodovitnih, mirnih in zdravih let ter usmiljenih gospodov, ki so s kmeti lepo ravnali. Tudi niso bili vsega trpljenja, katerega so morali prestati naši predniki, krivi le gospodi; veliko nesreč in gorja je nastalo iz splošne tedanje podivjanosti in nevednosti. Dandanes se robati fanti radi pretepavajo, poprej so tudi gospodi in celi narodi radi prelivali kri med seboj. Ker so bili ljudje v starih časih zelo nevedni, se niso mogli ubraniti kug, ne iznajti potrebnih strojev in ne povzdigniti občnega gospodarstva, s katerim bi bili lahko zaprli lakoti pot v naše kraje. Neumnost tedajnih duševnih voditeljev je bila tako grozna, da so prav zverinsko preganjali učenjake in da so može, kateri bi bili člo-

boka. Okoli nje leži mokra prst. V njo pa spuščajo po vrvi krsto ali trugo! Ljudje pa, ki stoje okoli jokajo. Mlad duhovnik z rosnim, milim očesom pogleda po množici in reče: „Molimo za njega, ker je bil mož poštenjak, ne jokajte, saj to slovo ni za vekomaj, zakaj videli se bomo zopet tam gor nad zvezdami!“

Krasen stan duhovski stan! Kdo ga ne bi ljubil, kdo ga nebi čislal? Duhovnik nas spremlja od zibelje do groba, on nas tolaži žalostne, on nam spremeni mrzlo, britko, zadnjo kaplico v našem očesu, mrtvaško solzo, v solzo veselja, ker nam odpre, ko nam je zaprla smrt vrata življenja, nove, svetlejša vrata v lepšo in boljše deželo.

A čudno! kaj hoče nemir v duši? Podoba druga stopa pred moj duh! Vidim nekega duhovna svete katoliške cerkve, slišim ga kričati v političnem zborovanju, vidim ga kako se škodoželjno smeje, vidim ga kako se prilizuje. Strast mu gori iz lica in iz očeš! Vidim ga kako je napolnjen od sovražtva in maščevanja — on, apostol svete ljubezni! Toda zakrij se podoba taka temna, to je človek oblečen v duhovno oblačilo, to ni duhoven, to je — klerikalec!

Razne stvari.

Kmečko zborovanje v Dornavi. Dne 19. tega meseca se je vršilo kakor je bilo v zadnjem listu naznanjeno v Dornavi zborovanje slovenske kmečke zveze. Zbralo se je lepo število kmetov, ne pa kakor piše „Slov. Gospodar“ samo trije! Gospodar Visenjak, občinski predstojnik v Žamanjih, otvori zborovanje in naznani, da prevzame po štatutih tega društva predsedništvo zborovanja predsednik ali pa podpredsednik tega društva, in izroči v imenu zborovalcev predsedništvo gospodaru Jenezu Vindiš-u, posestniku na Bregu pri Ptuju. A ni še se začelo zborovanje — glej! Visenjak je obračal, klezikalizem pa obrnil — nastopi kot glavni govornik, ne da bi se mu zato

veštvu veliko koristili z raziskovanjem Stvarnikovih nauk, ki jih je dal naturi, zapirali in sežigali, češ, da so neverci. Posebno napredne zdravnike so sovražili. Prav za prav sovražtvo do učenosti ni toliko izviral iz nevednosti kakor iz hudobnosti tedanjih klerikalcev, duhovnikov in posvetnih, kateri so dobro vedeli, da bo konec njihove moči in njihovega brezskrbnega življenja, ako postane človeštvo pametnejše.

Če prav premislimo življenje naših prednikov, moramo reči, da se jim je povprečno veliko slabejše godilo ko nam. Menjavala so prav pogosto z dobrimi leti slaba, polna nadlog in nesreč, katerih si mi še predstavljati ne moremo.

Če so tuintam kmetje po dobrih letinah obogateli, postali so prevzetni in začeli so v noši posnemati svoje gospode. Oblačili so se v drago sukno in svilo ter napravljali pri krstih in ženitovanjih velike pojedine. Gospodarji pa jim tega niso privoščili, najbrž so se bali, da bi za nje premalo ostalo. Imamo namreč več starih ukazov, ki podložnikom prepovedujejo obleko iz drage tkanine in imeti pri rodbinskih slav-

podelila beseda, gospod kaplan s Ptuja, minorit Peter Širovnik. Gospod kaplan povdarja, da je celo zborovanje nepotrebno, da so prišli kmetje v gostilno gosp. Herga s tem namenom, da bi praznovali obletnico požarne brambe, da bi se med seboj veselili, ker Dornava in kmetje v okraju ne rabijo nobenega pouka, sploh pa, da ni nobenega strokovnjaka, nobenega potovalnega učitelja med prišelci, ki bi nam kaj pametnega povedali. Ko se je gospodu Petru povedalo, da nima besede, in naj ne moti kmečkega zborovanja, naznanjenega pri okrajnem glavarstvu, in je začel prvi govornik gospod Zadravec iz Loperšic govoriti, vedel si je ta gospod zastopnik klerikalstva drugače pomagati. Pa kako? Kar naenkrat je imel zbranih par strežajev iz Ptujkega minoritskega samostana in pa par zaslepljenih fantov. Seveda, da so ti (Kaj ne „Fihpos“?) iz lastnega svojega prepričanja začeli peti, vriskati sploh vganjati vsakovrstne bedarije, da bi s tem preprečili zborovanje. K temu še si misli ljubi bralec par zarujavelih starih klerikalnih devic, katere se pomešajo tudi med te . . . (izraz nam je žalibog prepovedan) in — gospod duhovni oče Peter je bil prepričan da je vsoje dosegel. Pa temu ni bilo tako! Kmetom se je naznanilo, da se je naročila pri gosp. gostilničarju soba, v katero naj pridejo vsi tisti, kateri hočejo raji slišati govoriti o kmečkih zadevah, kakor pa obhajati same veselice. In glej, napredni naši kmetje so prišli vsi v to sobo, čeprav jih je bilo več kakor piše „Dornavčan“ (g. P. Peter!) v „Slovenskem svojem Gospodarju.“ „Gospodar“ jo je pač zopet pihnil, namreč zlagal se je po stari navadi prav debelo! Ko se je govorilo o vseh točkah vsporeda, se je predlagala rezolucija, katera se je soglasno sprejela. Rezolucija povdarja, da je za kmeta odločno zahtevati direktna volilna pravica, in da se naj strinjijo zopet slovenski deželni poslanci z drugimi poslanci v Gracu, ker bi bilo za Spodnjo Štajersko deželo mnogo slabše, ako bi se podvrгла Ljubljani, to je Kranjski deželi, katera ima mnogo več plačil, kakor Štajerska, da pa tudi

nostih velike pojedine. — V gornji murski dolini so leta 1494. izdali povelje: „Nihče ne sme imeti predrage gostije, da se ne zadolži in pade v uboštvo.“ Približno 4 jedi dovoli gospodska; kdor pa da več jedi, kot je dovoljeno, moral bode plačati za vsako jed jeden funt penězov kazni. — V deželnem policijskem redu iz leta 1542 se nahaja tudi sledeča točka: „S kaznijo v znesku 10 gold. se prepoveduje povabiti več kakor 16 oseb, dati več ko dva obeda, prinesiti pri vsakem obedu več nego 4 jedi na mizo in vzeti od vsakega gosta več ko 15 kr. darila.“

Tudi tiste „svete“ podobice, katerim se drugače karte pravi, so poznali naši predniki. To izvemo iz ukaza, izdanega leta 1552. s katerim se kartanje v nedeljo in v praznik po službi božji dovoljuje, a strogo naroča, da nihče ne sme več zaigrati kakor 8 do 10 krajcarjev. Leta 1577, so to svoto znižali na 6 krajcarjev.

Kakšni ubožci so bili kmetje za časa slabih letin in v krajih, kjer so gospodarili neusmiljeni gospodje,

ni umestno, ako postane samostojna, ker bi njej potem bilo treba zopet mnogo novih uradnikov, katere bi morala plačevati popolnoma sama. To je poročilo o tem zborovanju. — Da pa bode te tudi vedeli kako robato se obnašajo klerikalni privrženci, svesti si, da smejo pod pokroviteljstvom kakega kaplančeka vse storiti, moramo pripomniti še tudi to le. Ko so se zbrali napredni kmetje in napredni fantje v gori omenjeni, v to svrhu najeti sobi, udrihali so slušatelj gospoda kaplana po vratih, da je bilo veselje, metal kupice na mizo zborovalcev plesali in vriskali kakor besni. Kaj ne saj je vse dovoljeno ako je kak „Gospod“ ž njimi? Saj priznamo gospodu kaplanu, da on vsega tega ni mogel zabraniti — priznamo pa mu tudi, da je on vse to povzročil, da bi brez njega bilo vse mirno. Sicer pa je obsodila gospoda kaplana neka napredna gospodinja sama rekoč: „Moj sin je tudi v latinski šolah, a boljše je za njega da pase doma krave, kakor, da bi postal ž njega kedaj duhovnik s takšnim obnašanjem, kateri povzroči toliko nemira!“ Kar se pa tiče neustrašenih zavednih kmetov, vsa čast njim. Vi fantje pa, kateri ste se vdeležili tega zborovanja, kateri ste prišli od vseh krajev, in ste bili tako navdušeni za kmečki napredek, za zboljšanje kmečkega stanu, katerim vam ni bilo za ples, temveč za napredek, Vi, kateri nočete tavati več v temi, temveč hočete luč, ravno Vi ste nam napravili največje veselje. Presenečeni smo bili o Vašem možatem nastopanju in mirno gledimo vsi z Vami vred v boljšo bodočnost našega roda, ker vemo da bode drevje, katero je začelo siliti na dan, katero se tako čvrsto in ravno razvija nekdanje rodilo dovolj dobrega a ne črvivega sadja. Kar se pa tiče sodbe čez to zborovanje nekaterih gospodinj in nekaterih deklet, ki so se vdeležile tudi tega shoda, o tem pa naj spregovori zopet poštena gospodinja z Vašega kraja sama, katera je rekla po končanem zborovanju: „Jaz sem do sedaj mojemu „stariemu“ zmiraj tote napredne zборе in časopise branila, ker sem mislila, da so zares proti veri. Od sedaj pa

nam najbolj dokazujejo pogoste lakote. Toda tudi iz pritožb gospode zoper deželne davke spoznamo velikansko siromaštvo nekaterih podložnikov. Leta 1550. tožili so gospodje, da kmetje trpijo vsled tih in lakot. Rekli so med drugim: „V naši deželi se najde mnogo ubogih podložnikov, katerim ne manjka samo žita za prodajo, ampak kateri bi tudi zadovoljni bili z ovsenim kruhom in s kruhom iz otrob; nahajajo se kmeti, ki se preživljajo s suhimi lesnikami in ki so tako ubogi, da je groza.“ — Iz ugovora zoper povišanje davka na meso (1638) izvemo sledeče: „Priprosti ljudje si v soboto radi kupijo ko govedine, katero rabijo namesto špeha v zelju ali v repi in si potem v nedeljo ž njo preganjajo muke in težave koje so prestali čez teden. Loj je celo leto njihova najboljša zabelja. Resnica je, da se nahaja med 50 ali 100 kočarji in viničarji komaj jeden, ki je razun pol leta starega praseta zaklal večjo svinjo ali pa celo več živalij.“

(Konec sledi).